

SVEĆENIK IZMEĐU EVANĐELJA I IZAZOVA SUVREMENOSTI OD APOLOGETIKE PREMA ANTROPOLOGIJI

Milan ŠPEHAR, Rijeka

Sažetak

Duga stoljeća uvjetovala su sliku svećenika koja je bila dosta daleka ljudima, jer je prikazivala ministerijalno svećeništvo ne samo kao odvojeno od puka nego kao nešto je uvijek »iznad« i uvijek »bolje«. Takav se stav zagovarao i branio sve do Drugog vatikanskog sabora. S njim započinje stvaranje jedne nove slike svećenika koja se više ne promatra odvojeno od općeg svećeništva.

Upravo naglašavanje ljudske slike svećenika i njegovoga zvanja kao služenja uzrokovat će nove krize koje zahvaćaju i laike i svećenika samoga. Svijet koji se sve više emancipira osjeća sve manju egzistencijalnu potrebu za svećenikom. Svijet jednostavno u mnogim stvarima može bez svećenika. To u svećeniku rađa egzistencijalnu krizu smisla njegovoga zvanja.

Gledajući svijet oko sebe, svećenik sve više uzimlje vrijednosti svijeta i za sebe te ih oponaša. To su konzumizam i pragmatizam koji se pojavljuju na svim područjima, pa i onima koja žele biti najduhovnija. Prevladava mišljenje da će se svećenik »izvući« iz krize gomilajući aktivnosti na aktivnosti, ali time se on pretvara u aktivista i menagera.

No postoji i pozitivan način izlaženja iz tih normalnih kriza. On se sastoji u promatranju sebe kao čovjeka: svećenik je čovjek, biće ograničeno i potrebno komuniciranja s ljudima i s Bogom, biće potrebno ljudske i Božje pomoći. Osjeća se nesavršenim čovjekom koji je pozvan sa svojim mogućnostima izgrađivati kraljevstvo Božje. Time on postaje blizak ljudima. Osjeća da su »radost i nada žalost i tjeskoba ljudi našega vremena ... radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika« (GS 1). Time svećenik pronalazi svoj identitet i svoju svećeničku duhovnost koja proizlazi iz pastoralne ljubavi i u nju utječe. Svećenik za novi milenij je svećenik koji se na nj priprema tako da živi *sada* ono što bi želio živjeti u budućnosti.

Ključne riječi: nova slika svećenika, kriza svećeničkog identiteta, aktivizam, svećenička duhovnost, pastoralna ljubav.

Kao što se kroz vrijeme i tijekom vremena mijenjaju ljudska kultura i slika svijeta i kao što njezino mijenjanje uzrokuju mnogi faktori, tako se kroz stoljeća mijenja slika svećenika, a njezino mijenjanje također uzrokuju mnogi faktori.

Kroz stoljeća se ipak zadržavala i učvršćivala određena slika svećenika. Ona je bila nemijenjana u dokumentima Crkve, u teološkim raspravama i u mentalite-

tima ljudi, bilo klerika bilo laika. Uglavnom se polazilo od statične slike prezbitera. Nakon što se on u prvim stoljećima odvojio od ostalih vjernika, stoljećima se pokušava dati njegovu specifičnost. Specifičnost je u sebi pozitivna stvar, jer uključuje osobnost i identitet, a isključuje masovnost. No ona postaje negativnom kad se specifičnost, koja u sebi znači međusobno obogaćivanje upravo radi različnosti, pretvara u isključivost. Upravo je to bila nerijetko tendencija ministerijalnoga svećeništva koje se želi odvojiti od »puka« kao nešto posebno, više, dostojanstvenije itd. To će kroz stoljeća imati utjecaj na život i djelovanje i duhovnost svećenika kojega će njegovo ređenje, nažalost, više odvajati ogradom od ostalih ljudi negoli približavati njima. »Dolazi, jasno, do tendencije (stvaranja) duhovnosti suprotstavljanja i odjeljivanja. Uvijek će determinirati život svećenika ono što razlikuje više od onoga što ga sjedinjuje s narodom Božjim. Sve će više potreba za odjeljivanjem umjesto uklapanjem u zajednicu određivati izbor i ponašanje«¹.

Vizija svećenika bila je u njegovoj ulozi koja ga je izdvajala od ostalih vjernika i uzdizala iznad njih. Nerijetko se svećenika poticalo da utopi svoju osobnost u ulogu u kojoj su se trebali izgubiti sav njegov karakter, želje, htijenja, sve ono što čovjeka čini osobom.

Tridentiski sabor, Prvi vatikanski sabor i još enciklika pape Pija XII. »Mediator Dei«² muče se prikazati svećenika kao onoga koji je posve različit od drugih kršćanika i koji zbog toga ima posebnu duhovnost³.

S Drugim vatikanskim saborom pada u vodu statična slika svećenika, antropologija (osobito sa znanostima sociologijom i psihologijom) i teologija više se ne sukobljavaju nego susreću, upotpunjavaju i čak tumače jedna drugu. Slika čovjeka i slika svećenika kao čovjeka bitno se mijenjaju. Svećenik je od ljudi, za ljude i s ljudima. To nam na samom početku izjavljuje pastoralna konstitucija »Gaudium et spes«: »Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu«⁴.

Nova slika svećenika

S ovakvom slikom svećenika nastaje kriza i kod svećenika i kod ostalih pripadnika naroda Božjega.

¹ Severino DIANICH, *Ministero pastorale*, u AA.VV., *Nuovo dizionario di spiritualità*, Ed. Paoline, Roma, 1979., str. 957.

² PIO XII., *Mediator Dei*, 31.

³ PIO XII., *Menti nostrae*, 13.

⁴ GS 1.

Sve se više uzima u obzir njegova bipolarnost: svećenik je, kao i svaki čovjek, budući da sâm jest i ostaje čovjek, sastavljen od duhovne i materijalne strane. On ima tijelo i jest tijelo. On osjeća preko tijela i na tijelu se manifestira njegov život. On je seksualno biće. Ima porive i osjećaje. Njegova volja i njegove snage su ograničene, kao i kod drugih ljudi. On je psiho-socijalno biće. Uvjetovan je mnogim podsvjesnim snagama, mnogi doživljaji i događaji iz djetinjstva stvorili su i uvjetovali njegovu psihu i njegove mogućnosti i granice. On je biće potrebno društva i neprofesionalnog komuniciranja s drugima, upravo življenja u zajedništvu s drugima, biti prihvaćen, ljubiti i biti ljubljen⁵. On je, dakle, u punom smislu riječi ljudsko biće, osoba koja ima svoje granice i svoja stremljenja. Ljudsko biće koje može postati osoba samo u zajedništvu s drugima (i s Drugim–Transcendentnim, ali opet ne bez pomoći drugih). »Individuum nije potpuno shvatljiv ako je izoliran od svog uključenja u zajednicu. Razvoj individuuma zahtijeva da se on stavi u službu drugima i da bude potpomagan od drugih«⁶.

Na duhovnome području i on je onaj koji je »na putu«. I on neprestano traži i bori se za susret i življenje s Bogom. I on osjeća težinu Božje odsutnosti i šutnje. Transcendencija i imanencija više se ne pokazuju kao dvije neprijateljske oprečnosti, nego kao dvije komplementarnosti bez čijeg zajedničkoga djelovanja čovjek postaje osakaćen i manje zrela osoba.

I ta slika svećenika proizlazi iz promijenjenoga društva, na čije su promjene osobito sredinom ovoga stoljeća najviše utjecale pozitivne znanosti i otkrića. Slika čovjeka danas je posve izmijenjena. Antropologija zauzima sve veće mjesto pred čisto duhovnim područjima. Ona emancipira čovjeka od utjecaja čisto religioznoga i čisto duhovnoga. No sam je čovjek sve manje svjestan toga koliko je, s druge strane, manipuliran upravo od onih koji ga emancipiraju.

Emancipirani čovjek ruši velikom brzinom staru sliku svećenika i dovodi ga u osobnu krizu koja se neminovno odražava u njegovu svećeničkom zvanju. Ta kriza povlači za sobom krizu pastoralu. Sve to zahtijeva nova traženja svećeničkog identiteta (o kojemu nekada nije bilo niti spomena), novu ulogu svećenika i novi pastoral.

Da bi ministerijalni svećenik bio efikasan, Crkva mora i pitati i istraživati koje su potrebe kod krštenika i kakvog svećenika traže. Samo tako moći će sam svećenik izići iz krize i samo takva slika svećenika koju daje cijela zajednica vjernika, i samo takva uloga koju cijela zajednica određuje, može biti potpuna.

⁵ Usp. Marcial MACIEL, *La formazione integrale del sacerdote*, Città Nuova, Roma, 1994., str. 26–28.

⁶ M. FLICK – Z. ALSZEGHY, *Antropologia*, u AA.VV., *Nuovo dizionario di teologia*, Ed. Paoline, Roma, 1982., str. 23.

Možemo reći da je s Drugim vatikanskim saborom Crkva uistinu uzela u obzir i pomno i ozbiljno razmišljala o svim pitanjima koja joj je svijet sredinom ovoga stoljeća odjednom postavio kroz novu antropologiju: biologiju, sociologiju, psihologiju. I pokušala je dati odgovor na sva pitanja, odgovor koji se danas podosta razlikuje od svih njezinih dosadašnjih odgovora. Dekret o službi i životu prezbitera promatra svećenika neprestano u njegovoj bipolarnosti koja jedina može u njemu stvoriti harmoniju. Više se ministerijalno svećeništvo ne promatra zasebno i izdvojeno od sveopćega svećeništva čiji smo sudionici svi po sakramentu krštenja. »Svećeništvo je znak Kristove prisutnosti u Crkvi i u svijetu ... Svećeništvo nije apsolutna vrijednost i shvaćeno za sebe, već je *relativno*. Treba ga shvatiti i živjeti u odnosu prema Kristovu svećeništvu i prema svećeništvu zajedničkom svim krštenima unutar Crkve. U tom smislu autoritet je *služenje i zajedništvo*. Tako *auctoritas* pronalazi svoje prvotno značenje: pomažem drugome rasti (PO 2 i 9) (podcrtao autor)«⁷. Narav svećeništva, koja je usko vezana s evanđeoskim pojmom služenja, proizlazi iz nove, socijalno-funkcionalne vizije. Sakramentalno-ontološka vizija stavlja naglasak na svećenikovu pripadnost Kristu i ovisnost o njemu. I ona u sebi ima karakter služenja.

PO želi u prezbiteru što više pobuditi *caritas pastoralis*, pastoralnu ljubav za koju su potrebne: pastoralna efikasnost, pastoralno služenje, uključivanje u svijet, pastoralno znanje i bratstvo među prezbiterima i između njih i povjerenih im duša.

Ako želi živjeti kao »alter Christus«, svećenik mora u sebi sažimati i kontemplaciju i akciju.

Ovakva nova dogmatska slika o svećeniku i pastoralu teži k sjedinjenju, ne stapanju nego zajedništvu transcendencije i imanencije, svjetovnog i duhovnog, autoriteta i služenja, pastoralnog djelovanja i osobne duhovnosti, akcije i kontemplacije. No ove dvije »oprečne« sile ne stoje uvijek zajedno u harmoniji, nego se nerijetko nazire među njima napetost. Čovjek se razvija i napreduje i kao čovjek i kao kršćanin (danas nam to psihologija sve više naglašava) upravo u toj napetosti dvaju oprečnih polova koji se više ne bi smjeli držati, za razliku od prijašnjeg shvaćanja, kao oni koji žele uništiti jedan drugog, nego kao oni koji upravo pomažu jedan drugome da taj drugi, pročišćen, dođe do izražaja.

Tome pomaže i nova slika svijeta koji više nije gledan kao »suzna dolina«, nego kao onaj koji otkriva obrise svoga Stvoritelja, kao što svu tu ljepotu na pjesnički način donosi biblijski spjev o stvaranju. Svijet, dakle, više nije shvaćen kao negativ, nego u »perspektivi cjeline«⁸ koju već svečano proklamira Pavao:

⁷ Franghiskos PAPAMANOLIS, *Il sacerdozio partecipa dell' autorità di Cristo capo e pastore*, u: AA.VV., *Sacerdozio. Un' amore più grande*, San Paolo, Milano, 1996., str.77.

⁸ Amedeo CENCINI, *Per amore. Libertà e maturità affettiva nel celibato consacrato* (vol. I.), EDB, Bologna, 1995., str. 207.

»Sve je vaše, a vi ste Kristovi« (1 Kor 3,23). Kršćanski živjeti, dakle, već po Pavlu znači zaživjeti cjelinu mnoštva, naći srž koja to mnoštvo, makar bilo prividno i oprečno, okuplja u zajedništvo koje čini samo jednu jedinu cjelinu. »Vrijeme je uvidjeti da svako dijeljenje ima jednostavno metodološku vrijednost, a ono što u stvarnosti postoji je svijet i čovjek u njemu, pozvan i suđen i otkupljen od Boga. Vrijeme (je) misliti na sve, polazeći od svega ... To znači da naša misao mora promatrati fenomene ne samo u pojedinačnim aspektima, nego također kako se oni protežu u svoj dubini i duljini i visini kršćanskog shvaćanja. Misao mora nastojati interpretirati fenomene, pokrećući se zajedno od psihologije i filozofije i teologije, ali bez prigovora da se ovdje premašuju granice i isprepliću sektori«.

Nove krize

Kriza potrebe za ministerijalnim svećeništvom

Emancipirani svijet pogađa svećenika u bit njegova svećeništva. Svijet odjednom više ne osjeća potrebu svećenika kao nekada. To rađa egzistencijalnim pitanjem: Kome sam ja potreban i jesam li ja uopće ikome više potreban? Zar svijet ne može »tako divno« bez mene, zar nisam više na smetnju nego na korist svijetu?

Uzdrmana je i oslabljena vjera, ne osjeća se više njezina prijeka potreba u svagdašnjem životu. Uzdrmana vjera u vjernika ne ostaje bez posljedica u svećeniku. Novi modeli života, koji se ne grade na evanđelju nego na onome što je danas »modernije« (makar se i ne znalo što je to modernije i zašto), i danonoćno obaranje vrijednosti ne mogu ne nagrizzati smisao svećeničkoga života i njegovoga vikanja u pustinji, u koju više nitko ne dolazi niti iz znatizelje da vidi svećenika. To u njemu rađa osjećaj bespotrebnog trošenja (»Čemu sve to i zašto?«), nesigurnost i jak osjećaj samoće i promašenosti. Biti nepotreban stvara ipso facto demotiviranost. Često je puta svećenik bespomoćan, osjećajući da ljudi traže nešto drugo od onoga što on ima ili nudi. On se danas mora suočiti sa svijetom koji drži da mu svećenik danas nema što pružiti. Ni teologija ne može biti iznad pozitivnih znanosti. Ne treba nam punina Boga nego borba za sreću hic et nunc. Svećenika se danas odbacuje ne zato što nudi premalo, nego jer nudi previše. Čovjek je danas orijentiran na traženje trenutačnog zadovoljenja svojih trenutačnih potreba, a ne na obećanja nekog vječnog života u vječnoj radosti. Suvremeno društvo zadovoljava jedino ono što može imati odmah, i to barem bez velikih napora.

Napredak znanosti i tehnike omogućio je čovjeku jedan puno udobniji život, življenje bez većih napora – koje sve više privlači suvremenoga čovjeka. Koliko

⁹ Romano GUARDINI, *Libertà, Grazia, Destino*, Brescia, 1957., str. 7–9.

su znanost i tehnika s jedne strane olakšale materijalni čovjekov život, toliko se on dao voditi i zavesti njima te je duhovno uvelike osiromašio. Na svim se područjima, i na onim najduhovnijima, osjeća pragmatizam i konzumizam, a sve to proizlazi iz rastućega hedonizma. Ideal više nije žrtva niti snaga, nego uživanje u korisnome na svakome, i na duhovnome području. Bog će biti dobar ukoliko je koristan, a ono što je korisno daje se uživati. Bog je postao potrošačka-potrošna roba.

Ideal je nestao, a na njegovom se mjestu pojavio idol. Bog je opet u sjeni bogova kratke moći i kratkog trajanja. Ljestvica vrednota potpuno se izmijenila u suvremenoj kulturi.

A kad zasićenost materijom probudi glad za duhovnošću, onda će tako nastala duhovnost biti iznad svega duhovni konzumizam. I na tome će se području stvarati i odvijati trgovinsko-potrošačko-hedonistički zakoni. Sve će se htjeti i tu postići, bolje reći dobiti nabrzinu. To proizlazi iz toga što glad za duhovnim nije proizašla iz gladi za susretom, za Bogom kao osobom, nego za duhovnošću kao hranom koja će odmah utažiti glad ili lijekom koji će odmah izliječiti suvremenoga čovjeka, gladnoga duhovnosti. Takvom čovjeku svećenik nije nužno potreban, ukoliko mu odmah ne može pružiti željeno.

Kriza svećeničkoga identiteta

Kad se saberu nekorisnost ili barem nedovoljna korisnost svećenika i time njegova nepotrebnost za suvremenoga čovjeka, nedovoljno razumijevanje njega i njegovih osobnih potreba i briga od strane hijerarhije, tome još doda preveliki individualizam svećenika u pastoralu i njegova siromašna povezanost sa subraćom svećenicima i laicima¹⁰, tada je sasvim normalno da će to uroditi krizom identiteta svećenika.

Naime, Drugi vatikanski sabor predstavlja koncept *zvanja* i *poziva* u svoj njegovoj širini: poziv čovjeka da bude čovjek, poziv kršćanski, poziv u bračni život i poziv u svećeničko služenje (ne više stalež!). »U tom kontekstu svećeništvo

¹⁰ »Područje na kojemu nedovoljno formirani svećenici posebno pokazuju manjak svog psihološkog razvoja je odnos prema drugima. Te su relacije obično na distancu i često nezahvalne za svećenika kao i za drugu osobu ... Oni imaju malo pravih prijatelja ... U ovim nedovoljno formiranim svećenicima zapažaju se zamjetljivi znakovi pasivnosti ... i tendencija traženja identiteta više u ulozi svećenika nego u vlastitoj osobi ... Oni nemaju pouzdanje u same sebe, ... često se ustručavaju od pune uporabe svojih sposobnosti ... S iznenađenjem se otkriva u ovim svećenicima ... nesposobnost izričaja osobne vjere ...«

E. C. KENNEDY-V. J. HECKER, *The Catholic Priest in the United States. Psychological Investigation*, cit. u W. A. BARRY – W. J. CONNOLLY, *Pratica della direzione spirituale*, Edizioni O. R., Milano, 1990., str. 149.

predstavlja jedno od zvanja, jednu od mogućnosti ostvarenja nasljedovanja Krista¹¹. Ministerijalno svećeništvo nije time utopljeno u sveopće svećeništvo, tako da bi se izgubila potreba za njim, nego ostaje i dalje naglasak na specifičnosti poziva ministerijalnog svećeništva, ali se neprestano naglašava njegovo zajedničko djelovanje sa sveopćim svećeništvom i, praktično, neodvojivost od njega.¹² Na taj se način sve više podvlači da je »*ministerijalno svećeništvo (dano) na služenje općeg svećeništva vjernika*«.¹³

Danas Crkva stavlja više naglasak na *zajedništvo* ministerijalnoga i općega svećeništva, jer svi su pozvani na svetost, odnosno svi su pozvani na potpuno predanje Kristu, a ne polovično. Dakle, krivo bi bilo razmišljanje da je Isus pozvao neke da ga slijede potpuno (đakon, svećenik, biskup, papa), a druge (laici) da ga slijede napola: »... Drugi vatikanski sabor odbija razmišljati o razlici između ministerijalnog i općeg svećeništva kao o nekoj razlici u stupnjevima, što se može formulirati izrazima 'više' ili 'manje', kao da je moguće odlučiti se za Boga u Kristu u raznim mjerilima. Sama odluka je odluka cjeline ili jednostavno ne postoji. Sabor će govoriti o razlici 'essentia et non gradu'. Radi se o stvarima koje treba činiti, službi koju valja ispuniti unutar jedine orijentiranosti na Boga, a one su različite (tj. stvari i službe)«¹⁴. Crkva, sigurno i pod utjecajem suvremene psihologije i ostalih pozitivnih znanosti – cjelokupne antropologije – čovjeka (svećenika i laika) želi promatrati u njegovoj cjelini. Stoga ona traži ono što svećenika i laika spaja, i čak čini međusobno ovisnima, ne, dakle, za razliku od prijašnjih vremena, traženje onoga što ih odvaja, uzdižući svećenika u svakom pogledu iznad onoga tko nije svećenik. Dakle, prva je Crkva sama više demitologizirala ulogu svećenika nego ju je desakralizirala. Zapravo ju je sakralizirala demitologizirajući je, što je prouzročilo nemale krize kod samih svećenika.

Osim svega ovoga krizu identiteta kod svećenika izaziva i njegova služba koja je danas zahtjevnija. Drastično smanjenje broja svećenika uzrokom je da jedan nosi teret za nekoliko njih. Zato se svećenik osjeća izgubljenim. Ne može se više predati pravom pastoralnom radu. »Svećenik ... je izmučen od poslova administracije, osjeća se izazvan kompleksom pitanja svih vrsta, a k tome se dodaju poteškoće tolikih osoba za koje on, radi svega ovoga, često niti ne nalazi vremena. Rastrgan posvuda između tolikih aktivnosti svećenik se osjeća prazan i sve manje u mogućnosti da nađe vremena za sabranosti, odakle bi mogao izvući novu snagu i novu inspiraciju«¹⁵. Tako je i njegova osobna duhovnost postala dio njegove krize.

¹¹ IVAN PAVAO II., *Pismo svećenicima za Veliki četvrtak 1996.*, 2.

¹² Usp. LG 10, PO 2.

¹³ IVAN PAVAO II., *Nav. dj.*

¹⁴ S. DIANICH, *Nav. dj.*, str. 959.

¹⁵ Joseph RATZINGER, *Il mistero e la vita dei presbiteri*, u: AA.VV., *Sacerdozio. Un amore più grande*, str. 100.

Pavlova pastoralna krizna situacija¹⁶ postala je svagdašnjim kruhom mnogih svećenika u pastoralu: »Bog je, čini mi se, nas apostole prikazao posljednje, kao na smrt osuđene, jer postali smo prizor svijetu, i anđelima, i ljudima – mi ljudi poradi Krista ..., mi slabi ..., mi prezreni ...« (1 Kor 4,9–10).

Umjesto da bude »dušom i tijelom« u onome što čini, u istom trenutku ga muče misli o svemu onom što ga čeka i već se pojavljuju sumnje hoće li uspjeti ili neće. Uspjeh je jedna od najtežih kriza današnjega svećenika. On želi biti nasljedovatelj Krista, ali ne u njegovim neuspjesima jer, misli pastoralni djelatnik, »Božja stvar mora imati uspjeha i mora postati uvijek veća«¹⁷.

Iz podsvjesnih osjećaja bespomoćnosti trči se za uspjehom. »Uspjeh nije ni jedno od Božjih imena« (M. Buber). Usprkos svijesti da je dotični postao svećenik da može služiti, ipak je dosta jaka težnja za liderstvom: biti slušan i biti slijeđen – sve bez pogovora. Kad vidi da njegovo liderstvo nije u modi, da toliki drugi znaju bolje i imaju sve mogućnosti da budu lideri, kad vidi da je dao sto posto, a dobio natrag samo jedan posto, dolazi do obeshrabrenja i stresa. Tada započinju sumnje u izbor osobnoga zvanja, a onda, ostaje li se i dalje u tom zvanju, pojavljuje se sumnja u svećeničko zvanje koje je unutar Katoličke crkve vezano uz celibat¹⁸.

Treba li ostati u toj krizi, prihvatiti je, odnosno postoji li put izlaska iz nje?

Aktivizam – krivi pokušaj izlaska iz krize

Stare su monastičke duhovnosti preporučivale što je moguće više aktivnosti za izlaženje iz napasti i kriza. Suvremeni je svećenik, doduše, odbacio monašku tradiciju, jer ne odgovora svećeniku u suvremenome svijetu, ali je ipak itekako preuzeo upravo ovo njezino pravilo. Na pragmatično pitanje suvremenoga čovjeka: »Što mi donosi vjera, a što Božji zakoni?« ne odgovara se više zastrašivanjem paklenim kaznama, jer za to više nitko ne mari, nego se želi pokazati koliko su pragmatični i vjera i Božje zapovijedi.

Molitva nam se više ne prikazuje kao blagoslov, pohvala Boga, što je prvo i osnovno¹⁹, nego ona mora obvezatno imati neki čudotvorni karakter (čit. magijski karakter) kao da ima većega čuda od svega što je stvoreno. Evanđelje više nije Radosna vijest ukoliko nema terapijsko djelovanje. Čak nam se govori: ukoliko

¹⁶ Izgleda da je to kriza kroz koju svaki pastoralni djelatnik mora proći. Ona je za Pavla u svakom slučaju bila pozitivna i ona će i dalje ostati pozitivna za svakog onoga tko je prihvati.

¹⁷ Franz KAMPHAUS, *Priester aus Passion*, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1993., str. 33.

¹⁸ Usp. Miloslav VLK, *La chiamata dei presbiteri alla perfezione*, u: AA.VV., *Nuovo dizionario della spiritualità*, str. 175.

¹⁹ Usp. *Katekizam Katoličke crkve*, br. 2626–2643.

nema terapijske efikasnosti, nisi se dobro poslužio molitvom ili si previše grješan, a pritom se zaboravlja ono temeljno zbog čega, odnosno zbog koga je Isus došao: »Ne dođoh zvati pravednike nego grješnike« (Mk 2,17).

Vjera nam je uopće postala korisnom, a vjerovanje se mjeri po čudima i ozdravljenjima. Stoga nas s pravom već psihologija opominje: »Poglaviti cilj religije je ... ne u ozdravljanju osoba nego u pomaganju da nađu pravo udomljenje tamo gdje ih je predodredio Stvoritelj. Religija koja posjeduje ove dimenzije između drugoga služi protežiranju, očuvanju i reintegriranju mentalnoga zdravlja²⁰. No tražiti religiju da bi se postiglo mentalno zdravlje, ili bilo što drugo, po istom je autoru besmisleno i opasno bolesno. Već samo traženje mentalnoga zdravlja on drži hipohondrijom i ironično se pita ne može li čovjek biti integrirana osoba i onda kad na sebe ne prti zadaće otkupljivanja današnjega svijeta²¹, koje su danas toliko prisutne u nas i toliko nas opterećuju. Utilitarizam u religioznosti ima u sebi fanatizma²². »Religija ne teži k ozdravljanju ljudi nego k spašavanju njihovih duša²³. Allport, koji ne niječe već naglašava plodove odnosno manifestacije zrele religioznosti, ne prestaje naglašavati bez-korisnost religije, želeći naglasiti da religija koja služi nečemu, kojom se koristimo u službi bilo čega (mentalnoga zdravlja, etičkoga življenja itd.), ne koristi u biti ničemu. Bog ne postoji zato što ga ja trebam, nego on je JHWH i ako i kad ga ne trebam i kad ne znam za njega²⁴.

Za razliku od nekadašnje paternalističke slike svećenika, danas postoji opasnost od birokratsko funkcionalne slike svećenika.

Sve manje uspjeha, sve rjeđe slušanje svećenika, sve veći utjecaj tehničaroga svijeta koji »funkcionira«, sve veća unutarnja praznina koja rađa krizom identiteta čini da svećenik nastoji izići iz nje bacajući se, doslovno rečeno, u sve više aktivnosti koje jednostavno po naravi prelaze u aktivizam, u nešto što se obavlja mehanički.

Držim da to odmah ne proizlazi iz negativne želje za »osvajanjem duša«, bolje reći za osvajanjem uspjeha koji svećeniku sve više izmiče iz ruku. Aktivizam najprije proizlazi iz želje »za Božju stvar« (iza koje se skriva kriza identiteta, odnosno osjećaj beskorisnosti). Mi želimo biti korisni, i mi moramo biti korisni ovome društvu. Moramo mu pokazati što sve možemo. Zato je svećenik pun termina. Mi živimo s terminima i pokrećemo se pomoću termina. Ako moj posao

²⁰ G. W. ALLPORT, *L'individuo e la sua religione*, Ed. La Scuola, Brescia, 1972., str. 297.

²¹ *Usp. Isto*, str. 271.

²² *Usp. Isto*, str. 268.

²³ *Isto*, str. 260.

²⁴ Cijela navedena Allportova knjiga govori u tom smislu. Već starozavjetna Judita misli tako, kao i mnogi unutar crkvene tradicije.

ide dobro, onda to znači da ide dobro Božja stvar. Ako ja imam uspjeha, onda to znači da se Božji uspjeh širi svijetom. »Ako smo mi jaki, Bog je jak; ako smo mi utjecajni, Bog je utjecajan; ako smo mi moćni, Bog je moćan. Mi želimo najbolje Bogu (i sebi, naravno). Je li to logika evanđelja?«²⁵ Sve je veće pitanje kako Božja stvar u ovome svijetu može što trajnije funkcionirati. Poraza u svijetu nemilosrdnih uspjeha ne smije biti.

Menagement je ušao i u Crkvu i mnoge dušobrižnike pretvorio u duhovne menagere i funkcionare. Fasciniranost moći, koju je svećenik u sekulariziranom svijetu izgubio (s njim i Crkva), želja za korisnošću, religiozni konzumizam, duhovnost kao roba, lov za uvijek novim idejama – sve su to preokupacije mnogih današnjih dušobrižnika. Sve većim aktivizmom čovjek dolazi do svijesti da može producirati samoga sebe i sam vječni život svojim neprekidnim djelovanjem. Najvažnije je da svećenik bude što bolji organizator koji će svojim organizatorskim sposobnostima konkurirati svijetu. On mora organizirati raznorazna okupljanja, organizirati gradnju i popravke crkvenih objekata, organizirati borbu za socijalnu pravdu itd. Sve mora i kod njega savršeno funkcionirati ako želi opstati u današnjemu društvu. »Ljudi koji nešto organiziraju, stalno su u opasnosti od stvaranja malih kraljevstava za sebe. Neijetko se događa da preuzimanje inicijative i razvijanje novih planova pledira da je to nešto što meni pripada«²⁶.

Time, umjesto da povoljno riješi svoju krizu, svećenik vrlo lako upada u napasti ponosa, uspjeha i moći.

Poslovi se gomilaju kvantitativno, ali kvaliteta pada s rastom kvantitete, a svećenik se zavarava da će promijeniti društvo aktivizmom. Ni aktivizam svećenika u pastoralu, ni istočnjačke meditacije, ni kršćanske terapije nisu u stanju promijeniti svijet ni ljude. »Imam dojam da dušobrižnici i svećenici koji se trude oko društvenih promjena često putaju postaju žrtve te želje«²⁷.

Od »mesijanskog kompleksa« (kompleks čovjeka koji drži da samo on mora i može spasiti svijet) čovjek se umara i pati zbog prezaposlenosti, a ne zna dio poslova predati drugome (»mesija« se boji da bi drugi sve pokvarili ili ne bi sve učinili kao što bi on). On ne bi znao što bi sa sobom kad ne bi bio prezaposlen²⁸.

Njegova prezaposlenost jednaka je onim brojnim terapijama kojima je zajedničko što prije vidjeti željene rezultate.

Molitva takve rezultate sigurno neće dati, zato kod aktivista za nju nema više mjesta. Stoga se lako događa da čovjek uslijed aktivnosti zaboravlja i na samoga Boga. Dalje sve počinje još samo »funkcionirati«: misa, propovijedi, podjeljiva-

²⁵ F. KAMPHAUS, *Nav. dj.*, str. 78.

²⁶ H. J. M. NOUWEN, *Schöpferische Seelsorge*, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1991., str. 116.

²⁷ *Isto*, str. 125.

²⁸ Usp. F. KAMPHAUS, *Nav. dj.*, str. 25.

nje sakramenata. Sve postaje ritualizam, ustvari pauza između radova (koji su važniji od mise).

Mi danas toliko govorimo o Bogu da od razmišljanja kako i kojim riječima zaboravljamo o komu govorimo²⁹. »Na mjesto govora s Bogom došao je govor o Bogu, onda uskoro samo govor o govoru o Bogu«³⁰.

U tom mentalitetu, u kojemu je i svećenik samo tada netko ako proizvodi, on postaje »rastrgan i razapinjan, bacan ovamo i onamo i, na posljétku, iznutra rastrgan zadobiva fizičke i psihičke traume. Sav u žurbi i stresu – nije nikakav uzor koji potiče na nasljedovanje. Prije je vizija horora«³¹.

Izlaz iz kriza – pronalaženje ili ponovno otkrivanje identiteta u harmoniji života i rada

Aktivnost umjesto aktivizma

Kao što je krivo traženje rješenja krizâ guranjem sebe u aktivizam, tako je krivo tražiti ga u »fuga mundi«, bijegu od svijeta. Danas se malo bježi od svijeta unutar starih zidina i rešetaka samostana već zato što čovjek aktivizma nije sposoban proboraviti niti nekoliko sati bez rada i u tišini a, osim toga, život iza zidina danas je itekako zahtjevan ako čovjek u njemu želi otkriti smisao svoje *misije* (koja je apostolstvo ili pastoral moljenja za i na mjestu drugih, možda onih koji nikad ne mole), a ne spašavanje samo svoje duše.

Svećenik, kao niti jedan drugi čovjek, neće moći naći svoj identitet ako ne prihvati konkretnu situaciju kakva ona je, sa svom njezinom rugobom i problemima. To je njegovo polje rada, to je zemlja koju valja obrađivati za sijanje. A nije njegovo kako će sjeme klijeti (usp. Mk 4,26–28). Dakle, ne radi se o traženju uspjeha u radu, nego o djelovanju i onda kad uspjesi nisu vidljivi. Svećenik koji se i fizički i psihički ubija u aktivizmu, a sve radi postizanja uspjeha, ne može se držati nasljedovateljem Onoga koji nije tražio lovoriku nego trnovu krunu, kojemu nije stran neuspjeh i koji nije tip pobjednika, koji je radije prihvatio razapinjane na križ nego da zbog njega i uho padne neprijatelju³². Pavao je sâm doživljavao neuspjeh za neuspjehom te je samo tako na kraju mogao reći: »Kad sam slab, onda sam jak« (2 Kor 12,10). »Je li Bog u kojega vjerujemo – Bog uspješnih, probitačnih, sjajnih pobjednika – ipak Bog s ranama i trnovom krunom ... Mi propovijedamo Mt 16,25: 'Tko želi spasiti svoj život, izgubit će ga, a tko poradi me-

²⁹ Usp. *Isto*, str. 59.

³⁰ *Isto*, str. 82.

³¹ *Isto*, str. 87.

³² Usp. F. KAMPHAUS, *Nav. dj.*, str. 76.

ne izgubi svoj život, taj će ga spasiti.' Ali kad odjednom iskusimo da se to uistinu zbiva, da u Crkvi život ide kraju i zamire, onda mi, kao i učenici, više ne razumijemo Gospodina»³³.

Kreativan nije onaj tko ljude puni s kreativnim pastoralnim idejama koje često puta sa stvarnošću nemaju veze. Kreativan je onaj tko u situacijama koje nije zamislio za stolom zna biti pažljiv i iz njih izići kao zrela osoba, znajući da Bog djeluje i onda kad je nevidljiv³⁴.

»Ja se moram susretati s blatom svakidašnjice, s banalnošću onoga što spada na čovjeka, i to ne kao menager ili organizator, nego kao onaj koji služi. Ne samo na Veliki četvrtak, nego na svaki veliki četvrtak, koji uvijek traje, drugima prati noge«³⁵.

Danas i sutra potrebno je ne uspješno nego stvarateljsko dušobrižništvo, a to je ono koje je oslobođeno svih grčeva, svih recepata za uspjehe u pastoralu, dušobrižništvo koje računa s Bogom. Tako u dušobrižniku nećemo imati funkcionara nego čovjeka Božjega koji nije drveni svetac nego živa osoba koja živo računa na Boga i na čovjeka. Ni Bog nam više neće biti automat u koji ćemo ubaciti toliko molitava da postignemo te uspjehe ili te kreposti ili da nas toga i toga oslobodi ili od toga otkupi.

Svećenik nije nikakav čudotvorac niti terapeut, i evanđelje koje propovijeda nije nikakva terapija niti lječionica.

I današnji čovjek, koji svećenika vidi »kao svakog čovjeka«, želi u njemu u prvom redu prepoznati autentičnoga svećenika koji, upravo zato što je svećenik, nije nimalo izgubio od svoje ljudskosti nego ju je, dapače, još više zadobio kao svaki onaj tko u svom životu želi autentično živjeti. Autentično živi, kaže nam psihologija, tko povezuje svoje djelovanje i život u harmoniju. Ona nema nikakve veze s nirvanom i neautentičnim življenjem sa smiješkom i bez problema. Čovjek je danas isuviše svjestan svojih problema i teških svagdašnjih križeva. Na svim mjestima koja su mu obećavala raj na zemlji, življenje bez poteškoća i križeva, on se razočarao. Njega zanima kako živjeti s problemima i križevima. Svećenik je kao dušobrižnik pozvan ne skinuti čovjeku njegove križeve, nego mu pomoći pronaći ljepotu u životu, pomoći mu da zna slaviti svaki dan kao ono što svaki taj dan jest: dar darovan. »Slaviti se može samo tamo gdje jedni pored drugih mogu egzistirati strah i ljubav, radost i žalost, suze i smijeh. Slaviti znači prihvatiti život kakav jest i bivati sve svjesniji kako je on dragocjen«³⁶.

³³ Isto, str. 78.

³⁴ Usp. H. J. M. NOUWEN, *Nav. dj.*, str. 7.

³⁵ Gisbert GRESHAKE, *Priestersein*, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1982., str. 14.

³⁶ H. J. M. NOUWEN, *Nav. dj.*, str. 141.

Svijetu danas nije potreban svećenik koji će u prvom redu biti borac za socijalnu pravdu, jer svijet ima mnoštvo takvih boraca. Još mu je manje potreban menager ili ekonomist. Toga svijet ima napretek. Svijetu je jednostavno potreban svećenik! To je onaj koji vrši onu službu koju osim njega nitko ne može vršiti³⁷. Ne radi se ovdje o uzvišenosti svećenika iznad drugih ljudi, nego o autentičnosti njegova življenja. Jednako tako možemo reći za bilo kojeg čovjeka: autentično živi onaj tko živi tako da ga u njegovom življenju nitko ne može zamijeniti. Samo takav život može biti plodonosan.

Mi imamo, dakle, i političara i ekonomista i menagera u izobilju. Nijedan svećenik to ne treba i ne smije biti. Dovoljno je da on bude autentičan Božji čovjek koji ljudima neće ponavljati ono što oni bolje od njega znaju, nego će im – na temelju svoga poslanja i osobnoga iskustva – govoriti o Bogu. »Govor o Bogu je za svećenika vlastiti način političke diakonije. Upravo kao čovjek vjere i čovjek molitve on može laicima biti svjetlo i snaga za službu u svijetu koja je njima dana«³⁸.

Svećenik je čovjek

Takav dušobrižnik je čovjek. Svećenik u svom životu i radu mora djelovati kao čovjek, a čovjeku je uvijek potrebna pomoć i Boga i drugoga čovjeka. »Ne može se odvojiti ljudska strana svećenika od njegova djelovanja u zvanju. Nema uzalud riječ 'ljudski' u našem jeziku takvu težinu: ljudski upravitelj, ljudska klima u zajednici, grupi, ili obratno, neljudskost autoritativnog ponašanja, određenih struktura i pravnih pritisaka«³⁹. Ovi posljednji su ljudi koji ne posjeduju emocije, ništa ne osjećaju – čak ni uspjeh ni krizu. Nemaju ni želje ni prijatelje⁴⁰. Ovakvo stanje sigurno djeluje na mnoge ljude i na njihovo nepracticiranje vjere, a i na one koji bi možda postali svećenici da nisu susreli ovakve osobe. »Bilo bi više ljudi koji bi bili svećenici samo kad bismo im mogli prenijeti kako se pritom ostaje čovjekom«⁴¹.

Dok su još u vremenu nakon Drugog vatikanskog sabora svećenički kandidati bili odgajani tako da se ne družu niti jedni s drugima, danas i papa i ostali crkveni dokumenti ne prestaju naglašavati i bratsko druženje i prijateljevanje među svećenicima i istinsko prijateljevanje svećenika s laicima bez kojih oni danas

³⁷ Usp. Walter KASPER, *Sein und Sendung des Priesters*, u: *Geist und Leben*, 51 (1978.), str. 200.

³⁸ G. GRESHAKE, *Nav. dj.*, str. 167

³⁹ F. KAMPFAUS, *Nav. dj.*, str. 28.

⁴⁰ Usp. R. ZERFASS, *Menschliche Seelsorge*, Freiburg, 1985., str. 47

⁴¹ F. KAMPFAUS, *Nav. dj.*, str. 30.

ne mogu normalno aktivno pastoralno djelovati. Svećeničkom identitetu uvelike pomaže aktivna suradnja laika koji ga prihvaćaju kao čovjeka njima jednaka. »Oni (svećenici) nisu 'nadjudi' nego ljudi potrebiti kao mi, grješnici kao mi, koji prihvaćaju težinu samoće, teret odgovornosti, preopterećenosti zadacima, koji danas nemaju podloge *statusa* (podcrtao autor) i socijalnog prestiža, napastovani od svjetovnih moći da bi se prilagodili kao jednostavni socijalni i moralni asistenti društva ..., često emarginizirani i proganjani kad žele ostvariti sve zahtjeve svjedočenja i kršćanskog služenja u svojoj svećeničkoj misiji. Njihova snaga dar je iz dubokog ukorjenjenja u Kristu-euharistiji, u liturgijskom životu i osobnoj molitvi, u stajanju pred Bogom licem u lice, u očinstvu biskupa i u svećeničkom bratstvu, ali ovisi također i o njihovom uključivanju u žive zajednice, koje nisu samo objekti njihove službe nego zajednice u kojima se izgrađuju svi vjernici i međusobno se podržavaju u istini i ljubavi«⁴². Ovdje je uistinu naglašeno zajedništvo bez kojega danas nema dobroga ni plodonosnoga pastoralnog rada. Zajedništvo ministerijalnog i općeg svećeništva je ono koje izgrađuje svećenika, pobuđuje ga na aktivno djelovanje i daje smisao njegovu životu. Takav način života ne dovodi njegov identitet u pitanje.

Upravo je zato nužno potrebno življenje ne samo za druge, nego i s drugima. Izoliranost dovodi i do nepoznavanja sebe i do otuđenja od samoga sebe. Upravo stvaranjem ljudskih emotivnih veza (bilo sa subraćom svećenicima bilo s ostalima) on će upoznavati svoje granice, slabosti, emocije i otkrivat će Božju pomoć koja mu se nudi upravo u drugima⁴³.

Ovo je uistinu nešto novo, što naglašavaju i papa i ostali dokumenti: upravo je nužno prijateljevanje (koje se sve donedavno branilo kao nešto što čovjeka zarobljava i čini manje slobodnim u služenju Bogu) ne samo za normalno življenje ljudskog života, nego i za jaču vezu s Bogom, za obogaćivanje pastorala i jači angažman u njemu, za učvršćivanje vlastitoga identiteta koji se može postići samo kad osjećamo da volimo i da smo voljeni. To je temelj ljudskoga življenja i temelj integriranja osobnosti i osmišljavanja života.

Ljubav i prijateljstvo u međusobnim odnosima nužno se proširuju na službu koja se tada pretvara uistinu u *caritas pastoralis*, riječi neprestano rabljene od Drugog vatikanskog sabora naovamo. Osobito ih često naglašava u svojim spisima i govorima papa Ivan Pavao II.⁴⁴

⁴² G. CARRIQUIRY, *La collaborazione dei fedeli non ordinati al ministero pastorale dei sacerdoti*, u: AA.VV. *Sacerdozio ...*, str. 136.

⁴³ Usp. A. J. BEVILAQUA, *La formazione permanente dei presbiteri*, u: *Isto*, str. 219.

⁴⁴ Usp. CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Giovanni Paolo II ai presbiteri e diaconi*, Ed. Vaticana, Città del Vaticano, 1994.; P. J. LASANTA, *Il sacerdote nel pensiero di Giovanni Paolo II*, Ed. Vaticana, Città del Vaticano, 1993.

Ako hoćemo, samo tako svećenik može osmisliti svoj celibat. On ne postoji niti samo zato da se svećenik može nesmetano posvetiti svojoj službi niti samo kao znak eshatona. Prvo bi ga moglo učiniti samo službenikom (jer ima također toliko službi koje nisu u skladu s bračnim stanjem, a ipak brak može biti skladan), drugo bi moglo značiti monastički bijeg od svijeta. »Svećenički celibat, naprotiv, ne proizlazi iz odvajanja od ljudi nego iz dubine povezanosti s njima ... To je njihov dom, njihova obitelj, mjesto njihove molitve i njihovoga djelovanja ... Put prema celibatu življenom u radosti je duboko uranjanje u zajednicu, u traženje mnogostranih i iskrenih interpersonalnih odnosa, u razvijanju čuvstvenosti, što će pastiru Crkve dati osjećaj apsolutne punine ...«⁴⁵

Duhovna osoba koja je u sebi integrirala – ne uništila – svoju ljudskost i svoju seksualnost (jer svećenik nije a-spolno biće) uistinu može i u svom osobnom životu i u svom djelovanju i radu živjeti *caritas pastoralis*, pastoralnu ljubav. Tada ona postaje – i samo tako! – forma vlastitoga života svećenika. Kad je postala forma, onda se može reći da je on pronašao svoj identitet. To znači da se ne može govoriti o podijeljenosti ili kronološkom slijedu, nego se radi o tome da pastoralna ljubav integrira svećeničku osobnost i stvara njegov ljudski i svećenički identitet (dovodi ih u jedinstvo) koji, sa svoje strane, povećava pastoralnu ljubav koja se manifestira u sve većemu i dubljemu djelovanju (ne aktivizmu!). Dakle, pastoralna ljubav je ta koja integrira u unutarnje jedinstvo različite dimenzije života i službe svećenika: ljudsku, intelektualnu, pastoralnu i duhovnu. To se događa svakodnevno i uslijed napetosti i kriza koje ne osakaćuju ništa, nego drže osobu neprestano budnom i tjeraju je na bolje. Pastoralna ljubav se ne raspršava u bezbroj neosobnih dužnosti, nego mnoštvo aktivnosti koncentrira u životnu cjelinu i sintezu. Tu je srž življenja svećenikove i svećeničke nutrine⁴⁶. Što više čovjek nalazi svoj identitet, to lakše može u sebi integrirati i oprečne i »banalne« dužnosti i to lakše može odgovoriti ljudima na njihova brojna traženja⁴⁷.

Ali i on mora biti u neprestanom traženju, što nazivamo permanentnom formacijom svećenika, i u neprestanom usklađivanju svoga osobnoga života s onim što propovijeda, kako ga se potiče već na ređenju.

Svećenička duhovnost

Nužno je, dakle, za jedan plodonosan pastoralni rad i za jedan ispunjen svećenički život da svećenik ne živi u dualizmu između života i rada, već da svoje

⁴⁵ S. DIANICH, *Nav. dj.*, str. 962.

⁴⁶ Usp. PO 14.

⁴⁷ Usp. H. J. M. NOUWEN, *Nav. dj.*, str. 92.

služenje shvati kao »sredstvo«, bolje reći materiju osobnoga posvećenja; drugim riječima: da shvati kako je njegovo služenje osobno posvećenje.

»... svećenici moraju spriječiti svaki dualizam između duhovnosti i službe, jer je on začetnik raznih dubokih kriza«⁴⁸. Pastoral ne smije nikada i ni u kom slučaju voditi psihičkom i duhovnom uništenju čovjeka svećenika nego prema kontemplaciji, apostolska briga ne smije biti zapreka nego promotor svetosti⁴⁹.

Upravo pastoralna ljubav potiče svećenika da se redovito susreće sa samim sobom (što pastoralni aktivizam ne dopušta)⁵⁰. Upravo osobna veza, doživljena u pastoralu i s Bogom i s ljudima, traži osobnu molitvu⁵¹. Molitvu tada ne shvaćamo kao neko »slijepo crijevo«, kao nešto što svećenika muči i dodatno opterećuje⁵², nego kao nužni, normalni dio pastoralnoga djelovanja i pastoralne ljubavi. U tom slučaju kalendar i ispunjeni terminima za raznorazne aktivnosti i susrete imat će neminovno i nezaobilazno, pored svakodnevnoga slavljenja liturgije s narodom, još osobne susrete s Bogom u molitvi. Tako pastoralni djelatnik nikada ne može reći da nema vremena za molitvu, jer je osobna molitva pastoral i pastoralna ljubav i zna se koje mjesto ima na skali vrijednosti. Molitva nema veze sa subjektivizmom i nije jedino odraz želje za osobnom svetošću niti je njezino sredstvo. Molitva i pastoralna ljubav su jedno, ne mogu se čak ni kronološki odvajati. Naime, sve što u molitvi i meditaciji primim, sva su ta osobna iskustva jednako i za druge⁵³. Sluša se onoga tko živi evanđeoski, a ne tko se ograničava na govorenje o evanđelju. Svjedoci danas imaju prednost pred učiteljima (Pavao VI.).

Sve što spada u osobnu duhovnost (crkveni dokumenti nabrajaju molitvu, meditaciju, adoraciju, češće primanje sakramenta pomirenja, pobožnosti Majci Božjoj), sve to mora biti ne kao dodatak, nego kao ono što spada u svakodnevni dnevni red pastoralnoga djelovanja. Sve je to caritas pastoralis, a ne askeza ili pobožne vježbe, kako se nekad nazivalo te čine duhovnosti. Oni uistinu nisu nikakva askeza, nego su mjesto susreta s Bogom. To su ujedno trenuci duhovnoga i svih ostalih predaha, nužno potrebni čovjekovom organizmu i duši, koji pomažu pounutrašnjivanju svih svećeničkih i pastoralnih činâ. Ono može doći samo iz

⁴⁸ A. J. BEVILAQUA, *Nav. dj.*, str. 220.

⁴⁹ Usp. LG 41.

⁵⁰ Jedan autor se žali: »Ne uspeva se privesti svećenike k susretu sa samima sobom ... Za svećenike (ponekad i za biskupe) teško je odvojiti se od svojih aktivnosti ako nije odgojen to činiti.« M. R. D. CELIS, *Esperienze di formazione permanente in America Latina*, u: AA.VV., *Sacerdozio ...*, str. 253.

⁵¹ Usp. G. GRESHAKE, *Nav. dj.*, str. 168.

⁵² Tada je pastoralno djelovanje ustvari bijeg od molitve, a opravdanje za to nalazi se u već otrcanj izjavi da je i rad molitva. Ona to sigurno je, ali do određene mjere. Isto važi za molitvu: i molitva je rad, ali ona ne može zamijeniti svaki rad.

⁵³ Usp. A. J. BEVILAQUA, *Nav. dj.*, str. 223.

osobnih susreta i veza, a »osebna veza (s Bogom i s čovjekom) traži osobnu molitvu«⁵⁴.

To uopće nije lako, jer u molitvi i meditaciji i svim ostalim izrazima osobne duhovnosti nemamo samo iskustvo Božje dobrote, nego i odsutnost i šutnju Božju. Bog je *Sasvim Drugi*, onaj kojega se u molitvi ne može dokučiti. Lakše je raditi jer poslovi daju neke vidljive rezultate, lakše nam je govoriti i živjeti u buci negoli ustrajati u tišini molitve koja nas ne zadovoljava uvijek. No nužno je shvatiti da je molitva isto tako rad kao i ostale djelatnosti. Ona nije priprema za neki posao, ona je posao.

Kao što akcija nije akcija ako ne vodi duhovnosti (upravo po tome možemo mjeriti odnosno razlikovati »duhove«, radi li se, naime, o akciji ili aktivizmu), tako ni duhovnost nije duhovnost ako ne vodi k akciji, nego je intimizam, subjektivizam, bijeg u privatnost.

Duhovnost se nužno mora pretvoriti u dio svakodnevnog pastoralala. Svećenik mora podijeliti vrijeme na ovu i onu aktivnost, na vrijeme za čovjeka, za Boga i za sebe ako želi što plodonosnije djelovati. Time dokazujemo da djelotvornost evangeliziranja ne ovisi samo o nama i našim sposobnostima⁵⁵ niti samo o našoj osobnoj pripremi nego, prije i iznad svega, o našem odnosu prema Kristu, o našem sjedinjenju s njime⁵⁶.

Uostalom, današnje vrijeme više nije vrijeme enciklopedista, nego specijalista. Kao što se za svakoga čovjeka traži da bude ekspert i specijalist na svom poslu, da zna svoj posao, to se isto traži od svećenika na njegovom području. Od njega se ne očekuje da poučava ljude u gradnji niti da daje satove za rukovođenje računalom, ali se od njega očekuje i traži da bude »ekspert«, specijalist u molitvi i cjelokupnom duhovnom životu, i da zna davati satove iz toga dijela života (jer inače ga uvelike daju drugi, kad već svećenik neće, a to često puta zna biti i mimo Crkve i mimo vjere i dobrih nakana). Ne zna li on to, ljudi će, kao i u slučaju liječnika koji slabo zna svoj posao, tražiti zasićenje svoje duhovne gladi drugdje. Stoga je pitanje, u današnje vrijeme profesionalnosti, gdje je profesionalnost svećenika? U molitvi? U meditaciji? U dušobrižništvu? Danas se svećenici na mnogim područjima osjećaju amaterima, pa i na svom vlastitom području, jer nerijetko susrećemo laike koji su u duhovnim stvarima pravi profesionalci naspram sve-

⁵⁴ G. GRESHAKE, *Nav. dj.*, str. 168.

⁵⁵ »Sine moj, ne preuzimaj previše poslova; ako ih umnožiš, nećeš proći bez kazne; ma koliko se žurio, nećeš stići, niti ćeš trkom uteći« (Sir 11,10).

⁵⁶ Usp. R. V. RIOS, *Il primato della vita spirituale nel presbitero*, u: AA.VV., *Il sacerdozio ...*, str. 185.

ćenicima. Poznati teolog Rahner s pravom će reći: »Vjera današnjega svećenika je vjera molećeg, gotovo bi se reklo kontemplativnog svećenika, ili je nema!«⁵⁷

Sve nam to ukazuje na to da se duhovnost ne smije i ne može privatizirati: »Nitko ne užije svjetiljke da je pokrije posudom ili stavi pod postelju, nego je stavlja na svijećnjak da oni koji ulaze vide svjetlost« (Lk 8,16). Duhovnost se može ostvariti samo zajednički, bez obzira na to živi li čovjek u masi ili u samoći pustinje⁵⁸. Danas je tendencija zajedničkoga hoda prema nebeskoj domovini. Treba »proći od individualne prema zajedničkoj ili kolektivnoj duhovnosti; ne treba tražiti toliko osobno savršenstvo za sebe koliko 'biti savršeni u jedinstvu' (Ivan Pavao II.)«⁵⁹ Papa poručuje svećenicima pred ulaznje u treći milenij kršćanstva: »Posebno produbljujući duhovnost jedinstva vi se pripremate na bolje suradivanje s Duhom Svetim, božanskim kvascem jedinstva Naroda Božjega i cjelokupnog čovječanstva«⁶⁰.

Zaključak – svećenik za treće tisućljeće

Društvene promjene uvjetovane najvećim dijelom razvojem tehnike i industrije, uvjetovale su također, kao što smo vidjeli, promjenu slike i načina života svećenika.

Kao što se ređenjem ne mijenja narav ređenika tako će, još manje, ulazak u treće tisućljeće promijeniti njegovu narav. Drugim riječima, bilo bi ludo očekivati da će se ulaskom u novi dan, u novo stoljeće i tisućljeće sve promijeniti. Ništa se tada neće promijeniti što mi danas ne poduzmemo i danas ne počinjemo mijenjati. Kao što stari čovjek ulazi u novu godinu, tako će taj isti stari čovjek, današnji čovjek – bio on svećenik ili ne – ući u novo tisućljeće. Naše pripreme za tu proslavu *već sada* trebaju biti pokušaj življenja, anticipacija onoga što želimo u novome tisućljeću.

Ponovimo ovdje ukratko kakvu sliku i kakav život svećenika u novom tisućljeću možemo zaželjeti i ponuditi. Izabrat ćemo pri tome ne sve što su nam društvene promjene ponudile, nego ono najbolje što su, možda i nesvjesno, kod svećenika otkrile barem kao mogućnost.

Ne naglašava se više toliko da svećenik nije od svijeta nego da je svećenik *u* svijetu. Taj čovjek nije izabran samo zato da bude za svijet, nego da živi *sa* svije-

⁵⁷ Karl RAHNER, *Knechte Christi*, Freiburg, 1967., str. 42.

⁵⁸ Danas čak eremitska duhovnost naglašava dimenziju zajedništva spašavanja, a ne povlačenje od svijeta radi samospašavanja.

⁵⁹ M. VLK, *Nav. dj.*, str. 176.

⁶⁰ IVAN PAVAO II., u: *Isto*, str. 177. Više o svećeničkoj duhovnosti vidi: M. ŠPEHAR, *Svećenička duhovnost*, u: *RTC* II. (1994.), br. 1, str. 41–61; br. 2, str. 287–304.

tom. Nije li upravo to početak pastoralne konstitucije *Gaudium et spes* o Crkvi u suvremenom svijetu? Radost i nada, žalost i tjeskoba, siromaštvo i trpljenje moraju imati odjeka u srcu svećenika, kao što je to već Pavao naglašavao u svojim poslanicama na početku kršćanstva, a posebno kad je rekao: »Tko je slab, a ja da ne budem slab? Tko se sablažnjuje, a ja da ne izgaram? (2 Kor 11,29). Ova senzibilnost, usvajanje osjećanja i življenja drugih znači učiniti da radost i tuga, uspjeh i patnja postanu mesijanski pečat svakog svećenika. S pravom će biskup Kamp haus provokativno evanđeoski pitati: »Imamo li mi prijatelje među onima kojima je teško ... Imamo li prijatelje i poznanike među siromašnima?«⁶¹

Tu sliku svećenika nam vjerno ocrtava papa Ivan Pavao II.: »U svagdašnjem kontaktu s ljudima, u sudjelovanju u njihovom svagdašnjem životu svećenik mora rasti i produbljavati onaj ljudski osjećaj koji mu dozvoljava razumjeti potrebe i prihvatiti traženja, predmnijevati neizrečena pitanja, dijeliti nade i očekivanja, radosti i tegobe zajedničkog življenja, biti sposoban za susret sa svima i dijalogizirati sa svima«⁶². Kad se ovo konkretno primjenjuje, onda se vidi da ovdje nema idealiziranja⁶³ nego samo težine konkretnosti.

Svećenik je konkretan čovjek poslan konkretnoj zajednici ljudi. Ni on ni zajednica nisu savršeni. Prije svega, on mora tu stvarnost iz dana u dan prihvaćati i kod sebe i kod drugih. Zato, rekao bi Kamp haus⁶⁴, neka ne prikazuje sebe samo u svjetlu nego neka se ne boji otkrivati i svoje tamnije strane, što ga neće udaljiti od ljudi već će ga upravo ta iskrenost njima više približavati. Onaj tko vidi svoje osobne granice, prihvatit će i drugoga u njegovim granicama. Samim tim svećenik je »deklerikalizirao« svoje svećeništvo i približio ga ostalim ljudima. To je oslobađanje od formalizama, paternalizama i, osobito, autoriteta, oslobađanje od tereta idealne i nestvarne slike svećenika. Time se ujedno otvara put k suradnji s ostalim ljudima iz općeg svećeništva bez kojih ni danas ni sutra neće biti moguć pastoralni rad, i to ne radi manjka svećenika, nego radi razvijanja svijesti zaje-

⁶¹ F. KAMPHAUS, *Nav. dj.*, str. 63.

⁶² IVAN PAVAO II., *Pastores dabo vobis*, 72.

⁶³ »Humanističko obrazovanje je osobito važno u današnjemu svijetu, kao što je to, uostalom, uvijek i bilo. Svećenik ne smije zaboraviti da je on izabran između ljudi za službu čovjeku. Da bi se posvetio i da bi uspio u svome svećeničkom poslanju, mora posjedovati ljudske kreposti koje ga čine dostojnim poštovanja njegove braće.

Osobito će morati vježbati dobrotu srca, strpljivost, ljubaznost, duševnu snagu, ljubav za pravедnost, uravnoteženost, vjernost zadanoj riječi, dosljednost osobno preuzetim obvezama.

Također je važno da svećenik razmišlja o svom društvenom ponašanju, o ograničenosti različitih oblika ljudskih odnosa, o vrijednostima prijateljstva, o uglađenosti ponašanja itd.« KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, 75.

Ovo spada već u život i ponašanje svakog svećenika.

⁶⁴ Usp. F. KAMPHAUS, *Nav. dj.*, str. 242.

dnicke odgovornosti za izgradnju kraljevstva nebeskoga koja nam je svima dana po krštenju. Sve će to rađati i međusobne konflikte, ali nije svećenikovo da od njih bježi niti da ih, kao što je to nekad bila tendencija, prekriva plaštem tzv. ljubavi⁶⁵. Svećenik neće uvijek lako prepustiti suodgovornost i suodlučivanje laiku.

Oni koji rade u pastoralu (bilo svećenici bilo laici) »nisu savršene osobe, nego dovoljno zrele. Dovoljno zrele su osobe koje su sposobne založiti se u životu i s drugima; one su optimisti, ali ne naivci, vedri, ali ne s forsiranom pretenzijom za popularnošću. To su osobe koje su trpjele, ali nisu bile slomljene patnjom. Ljubile su i bile su ljubljene. Iskusile su napor pristanka koji čini da postanemo drugima prijatelji. Imaju prijatelje koje duboko ljube. Iskusili su pad i grijeh – svoj i drugih – ali čini se da dobro stoje u svojoj koži, što pokazuje da su iskusili spas i oslobođenje koje je sila veća od sile pada ili grijeha. Nemaju posebni strah pred životom s njegovim sjenama, njegovim svjetlima i svim njegovim tajnama«⁶⁶.

U zajedničkom djelovanju na širenju kraljevstva Božjega sve više raste svijest ne o spašavanju samo svoje duše, nego o zajedničkom spašavanju, kako je to jako lijepo na pjesnički način izrekao pjesnik milosti Peguy: »Mi se moramo svi zajedno spasiti, zajedno doći dragome Bogu! Zajedno stupiti pred njega! Svi se mi moramo zajedno vratiti u kuću svog Oca ... Što bi on inače o nama mislio kad bismo mi došli bez drugih«⁶⁷.

Tek tada će svećenik doći do svijesti da njegova interpretacija evanđelja ne može biti uvjerljivija od same Radosne vijesti⁶⁸. Ni Isus nije sve izliječio, sve utješio, sve uskrisio. Nije zadaća svećenika da učini sve i da bude sve (tako će se samo raspršiti i neće učiniti ništa). »... svećenik ne može činiti ništa boljšega nego druge dovesti do njihovih mogućnosti, prije svega do neviđenih mogućnosti Boga«⁶⁹ koji jedini može vratiti u život kosti usahle (usp. Ez 37,3–6).

Svećenik za treći milenij? Do velike je mudrosti došao onaj svećenik koji svoje pastoralno djelovanje i svoj život (koji živi u skladu sa svojom službom) promatra pod riječima: »Evo, sve činim novo« (Otk 21,5), kad, dakle, shvati da je jedini Bog onaj koji čini, i koji mnoge stvari i preko općeg svećeništva može učiniti bolje nego preko onoga ministerijalnog svećenika koji se napreže samo svojim snagama.

⁶⁵ Usp. *Isto*, str. 44.

⁶⁶ W. A. BARRY – W. J. CONNOLLY, *Nav. dj.*, str. 149–150.

⁶⁷ Charles PEGUY, *Gioanna d' Arco*, Jaca Book, Milano, 1978., str. 39.

⁶⁸ To isto važi za iznalaženje terapija, čuda i objava u Katoličkoj crkvi u posljednje vrijeme kojima se misli i obećava riješiti sve i brzo sve učiniti novo.

⁶⁹ F. KAMPHAUS, *Nav. dj.*, str. 9.

Očito je da Bog ni od svećenika ne očekuje ništa nadljudskoga nego ljudskost prije svega. Zato s pravom kaže Kamphaus: »Neka nas Bog očuva od velikih činitelja u Crkvi, od pastoralnih stratega koji sve žele držati u rukama, na kraju i samoga Boga«⁷⁰. Možda je preoštro, ali ima istine i u tome da će netko svećenike koji samo »obavljaju svoju službu nazvati strašnom riječi 'monstrumi' i 'nemoguća mogućnost'«⁷¹.

Potrebni su, dakle, realni ljudi, ljudi koji potpuno žive u svijetu – kao Isus, kao sveci – koji jedini i jedino tako mogu mijenjati svijet. To nije relativiziranje, nego realiziranje svećeničke uloge u ovome svijetu.

Zato valja služiti ovome svijetu. Koga Bog pozivlje na život, pozivlje ga već time na služenje svijetu. Osobito to vrijedi za one koji su posebno pozvani, jer nisu pozvani da budu posebni nego da služe. Služenje mora ući u mentalitet svećenika trećeg tisućljeća, jer samo služenje je evanđelje odnosno evangeliziranje.

Jedino se služenje može nazvati nasljedovanjem Krista. Nasljedovanje Krista nije imitatio, nije oponašanje, nego »upuštanje sebe na kamenit put Isusov, hodanje tim putem u krutim stvarnostima vlastitog života«⁷². Svećenik trećeg tisućljeća ne smije zaboraviti da time što je ušao u treće tisućljeće nije ušao u konačnu slavu, nego mu je zadatak još svjesnije nositi križ svoj i pomagati ga drugima nositi. On ne smije zaboravljati da otkupljenje i slava i danas i u trećem mileniju dolazi putem križa, priznavanjem svojih rana, svojega siromaštva, svojih granica da bi se moglo pomagati drugima, isto ranjenima i ranjivima, ali sa potpunom sviješću da su »ranjena mjesta i sjene druga polovica našega života«⁷³. Spas dolazi i danas iz rana. U ranama susrećemo Boga. »Priester aus Passion!« (Igra riječi u naslovu knjige.) Svećenik iz potpunog predanja i trpljenja! To je biblijski poziv svećenika.

Ako u trećem tisućljeću budemo govorili samo o proslavljenom čovjeku, a ne budemo uzimali ozbiljno tu dimenziju⁷⁴, onda smo ipak zatajili evanđelje, jer Isus je jasno rekao: »Tko ne uzme svoga križa i ne pođe za mnom, nije mene dostojan« (Mt 10,38); »Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom« (Mt 16,24).

⁷⁰ Isto, str. 230.

⁷¹ H. U. V. BALTHASAR, *Amt und Existenz*, cit. u: G. GRESHAKE, *Nav. dj.*, str. 118.

⁷² F. KAMPHAUS, *Nav. dj.*, str. 221.

⁷³ Isto, str. 287; usp. Isto, str. 291.

⁷⁴ Ne uzimlju tu realnost dovoljno u obzir oni koji čovjeka, unutar ili izvan Katoličke crkve, žele na brzu ruku osloboditi poroka, izliječiti od bolesti. Mnogi pod svaku cijenu žele stvoriti raj na zemlji, žele stvoriti onu transakciju koja samo u autosugestiji nalazi rezultat: ja sam o.k. – ti si o.k. Svi ovi zaboravljaju da je čovjek već otkupljen, ali mu valja pomoći svaki dan nositi svoje rane i svoj križ.

Samo tako se otkriva služenje uistinu kao nenametanje odozgor, ne u autoritetu, nego u neprestanom traženju Boga u ljudima kojima služimo. »Paradoks dušobrižništva leži u tome da mi Boga, kojega želimo približiti ljudima, tek moramo pronaći u životu ljudi«⁷⁵. Dušobrižništvo bi bilo jednostrano i svećenik bi uopće bio jednostran ne samo kad bi ljubav prema ljudima činio ovisnom o uspjehu, nego i kad bi se stalno pitao: »Kako to ili toga poboljšati?«. Treba uzeti u obzir i drugu stranu i postavljati sebi svaki dan pitanje: »Što od ovoga čovjeka ja mogu naučiti?«⁷⁶.

Time je uvelike izbjegnuto jadikovanje nad lošim vremenima i lakše se shvaća da i ovo vrijeme, jednako kao i sva prijašnja, ima šansu, jer i ovo je vrijeme Božje vrijeme.

No, prema Isusu nije dovoljno da čovjek samo uzme svoj križ, on se mora odreći samoga sebe. Upravo je to paradoks Novoga zavjeta, Radosne vijesti: Treba depersonalizirati sebe, odosobiti sebe u službu, u služnje. Tim gubljenjem svega čovjek dobiva sve, i najveću osobnost. I tu vidi šansu Božjega vremena.

Koja i kakva je budućnost i vizija svećenika i njegovog djelovanja u trećemu mileniju?

»Sve ovisi o tome kako provodimo svakodnevicu«⁷⁷. Svećenik trećeg milenija i svećenik budućnosti bit će onakav kako živi sadašnji trenutak, ne kako se priprema za ulazak u treće tisućljeće kršćanstva, nego kako sada živi svoju pripremu, kako živi svoje *sada*. Jer priprema znači *živjeti Sada* ono što nam Gaudium et spes nalaže i za danas i za budućnost. To treba biti svakodnevna životna deviza svećenika; ona je mjera živi li dotični svoje zvanje ili ne. Ponovimo je još jednom: »Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu.«

⁷⁵ H. J. M. NOUWEN, *Nav. dj.*, str.104.

⁷⁶ Caritas je tu dimenziju relativno brzo naučio. Djelatnici su Caritasa dužni imati stalno pred očima pitanje. Što ja od dotičnoga siromaha mogu naučiti? Dobročiniteljima se nudi (da se ne bi stvarala neljudska ovisnost) stav zahvale siromasima: Hvala što smo vam mogli pomoći.

⁷⁷ K. RAHNER, cit. u: F. KAMPHAUS, *Nav. dj.*, str. 63.

Zusammenfassung

*PRIESTER ZWISCHEN DEM EVANGELIUM UND DER HERAUSFORDERUNG
DER GEGENWART*

Durch die Jahrhunderte des Christentums hindurch war das Bild des Priesters eines aussergewöhnlichen Menschen, der über den Laien stand. Das Zweite vatikanische Konzil betrachtet das ministeriale Priestertum zusammen mit dem allgemeinen Priestertum.

Dadurch wird das Bild des Priesters geändert. Er ist einfach menschlicher geworden. Man betont mehr sein Dienen. Das verursacht in ihm die existenzielle Krise. Sie wird durch neue Wertenskale und neue Weltanschauungen vergrößert.

Zuerst merkt er, daß die Welt auch ohne ihn weiter bestehen kann. Die erste Frage, die sich dadurch meldet, ist die Frage nach seiner Nützlichkeit. In der allzu konsumistischen und pragmatischen Welt kommt er in die Versuchung, geistlichen Konsumismus und Pragmatismus zu betreiben. So fällt er in den Aktivismus.

Der Ausweg aus dem Aktivismus ist solches Aktiv-Sein, daß zur pastoraler Liebe notwendigerweise das geistliche Leben gehört. Dieses Leben geschieht nicht am Rand des Alltags, sondern mitten in der Arbeit.

Der Priester für das neue Jahrtausend soll sich menschlich fühlen. Das heißt: er soll mit seinen und der Anderen Grenzen leben. Das geistliche Leben bestat eben darin, die Dialektik des Lebens anzuerkennen und anzunehmen.

Der neue Priester soll die Freude und Hoffnung, Traurigkeit und Bedrängnis unserer Zeit sich aneignen.

Schlüsselworte: neues Priesterbild, Krise der priesterlichen Identität, Aktivismus, priesterliche Spiritualität, pastorale Liebe.